

NOVÁ ZÁVĚREČNÁ ZKOUŠKA 2

MAGAZÍN NÁRODNÍHO PROJEKTU

DUBEN 2012

www.nzz2.cz

NOVÝ PROJEKT UMOŽNÍ DOKONČIT REFORMU ZÁVĚREČNÝCH ZKOUŠEK

Dne 1. dubna 2012 byl zahájen projekt Nová závěrečná zkouška 2, který podporuje Evropský sociální fond. Tento projekt bezprostředně navazuje na projekt NZZ, umožňuje dokončení reformy závěrečných zkoušek a jejich celoplošné zavedení.

Jedním z hlavních úkolů projektu Nová závěrečná zkouška 2 bude vytvořit nová jednotná zadání pro školní roky 2012/2013 a 2013/2014 tak, aby odpovídala rámcovým vzdělávacím programům. Všichni žáci, kteří budou v roce 2015 skládat závěrečné zkoušky, budou mít už za

Nutná je úprava legislativy

Aby bylo možné školám uložit povinnost používat při závěrečných zkouškách jednotné zadání, je třeba přijmout novelu „školského“ zákona. Ta bude uvádět i nové prvky, které nová závěrečná zkouška přináší, ale současná legislativa s nimi nepočítá.

ZKOUŠKY ZVYŠUJÍ KVALITU VYUČENÝCH

Podle manažerky projektu Nová závěrečná zkouška 2 Dany Kočkové bude zásadním úkolem nového projektu vytvořit rozsáhlou databanku témat, díky níž se zajistí standardní provoz závěrečných zkoušek.

Reforma závěrečných zkoušek probíhá už několik let. Čeho se za tu dobu podařilo dosáhnout?

Původně jsme jednotná zadání začali zkoušet jen v několika málo učebních oborech a jejich úroveň se ověřovala jen na vybraných školách. Velký skok pak znamenal projekt Kvalita I, který probíhal v letech 2005–2008. Díky němu už byla vytvořena jednotná zadání pro většinu oborů kategorie H a do ověřování se zapojovalo postupně stále více škol. A pak přišel další velký krok. V roce 2009 byl zahájen projekt Nová závěrečná zkouška (NZZ) a od té doby dodáváme jednotná zadání všem školám, které mají učební obory. Došlo i k velkému posunu ve vnímání závěrečné zkoušky. Tím, že jsou všeobecně známy požadavky na žáky učebních oborů, NZZ zpětně působí na celý segment učňovského školství.

Jak se školy seznamují s jednotnými zadáními?

Také ve způsobu, jak se školy seznamují s jednotnými zadáními, došlo k velkým změnám. V průběhu projektu Kvalita I se jednotná zadání vytvářela v šabloně ve Wordu a na pilotní školy se posílala uložená na CD. Pak jsme vyvinuli informační systém, který umožnil práci autorů na jednotlivých tématech jednotných zadání a jejich zveřejnění na webovém portálu. Informační systém jsme začali využívat v navazujícím projektu Nová závěrečná zkouška (2009–2012), během něhož už se zase vyvíjel nový systém, který teprve začneme používat.

Centrum odborné přípravy Sezimovo Ústí

sebou výuku podle školních vzdělávacích programů. Jednotná zadání proto musí odpovídat této skutečnosti. Zároveň bude podstatně rozšířena databanka témat pro jednotná zadání oborů kategorie H i E. Rozsáhlá zásoba témat umožní vygenerovat každý rok jiné jednotné zadání.

Standardní provoz závěrečných zkoušek podle jednotného zadání by po skončení projektu měl být levný a efektivní. Přitom by zavedení nové závěrečné zkoušky mělo přispět ke zvýšení kvality učebních oborů i prestiže jejich absolventů.

Zoja Franklová

Projekt Nová závěrečná zkouška 2

Doba trvání: duben 2012 – červen 2014

Projekt řídí: MŠMT

Řešitel: Národní ústav pro vzdělávání

Financování: Evropský sociální fond a státní rozpočet ČR

ZKOUŠKY ZVYŠUJÍ KVALITU VYUČENÝCH

Vytvořila se jednotná zadání pro všechny učební obory?

Obory kategorie H stávající soustavy máme pokryté, ale v novém projektu musíme řešit přechod na rámcové vzdělávací programy. Některé obory, např. kadeřník, se nemění, u nich se jen posoudí, jestli zadání vyhovuje, a budou se vyvíjet další témata. Ale je řada nových oborů, které vznikly sloučením několika původně samostatných oborů, a tam bude náročně zpracovat zadání tak, aby zahrnovalo celou šíři učiva. Během posledních dvou let se připojily také obory kategorie E, u nichž jsme zpočátku netušili, jestli školy budou mít zájem spolupracovat a jednotná zadání uplatňovat. Nakonec se ukázalo, že zájem je veliký, jednotná zadání tedy vytváříme a jsou přijímána velice dobře.

Jaké další úkoly vás čekají v projektu NZZ 2?

Podstatou nového projektu bude rozšířit databanku témat tak, aby se nastavil standardní, levný provoz, který bude fungovat po ukončení projektu. Nová témata už se pak budou vyvíjet, jen když dojde k nějaké technologické změně nebo se bude inovovat RVP. Databanka témat by měla být natolik bohatá, že bude možné pro žáky při zkouškách generovat každý rok jiné zadání. Samozřejmě počítáme s tím, že se po nějaké době mohou témata při zkouškách opakovat.

Uvažujete o tom, že by se nové závěrečné zkoušky skládaly povinně ve všech školách?

Musíme o tom uvažovat, protože plošné zavedení nových závěrečných zkoušek je zaneseno ve strategických dokumentech ministerstva školství. Podle dlouhodobého záměru MŠMT by měly být povinné od školního roku 2014/15.

Co se pro to bude muset udělat?

Kromě rozšíření databanky témat je potřeba připravit písemné zkoušky tak, aby je žáci mohli provádět přímo na počítači. Díky tomu ubudou starosti se zabezpečo-

ním, na které je právě písemná zkouška nejnáročnější. Témata zkoušky se budou generovat, teprve když se žák posadí k počítači, nebude tedy moci dojít k žádnému úniku otázek. Vedle toho ale zůstane i možnost skládat písemnou zkoušku podle tištěných zadání. Máme také představu, že by si jednotná zadání sestavovaly samy školy. Vybíraly by si z určitého

Jaké změny nastanou v legislativě?

Nemusí být nijak dramatické, určitě se nebudou měnit parametry zkoušky. Změny se však budou týkat například již zmíněné písemné části zkoušky. Generování témat na počítači by v podstatě bylo v rozporu se současnou legislativou – tam je řečeno, že si žák musí vybírat z témat. Dalším příkladem je samostatná odborná práce. Využít-

Budoucí automechanici, SOŠ automobilní a informatiky Hostivař (z archivu NÚV)

množství témat ta, která jim vyhovují. Určitě by se tedy zvýšila aktivita škol v této oblasti.

Chystáte pro učitele nějaké školení, které by jim pomohlo?

V rámci projektu Nová závěrečná zkouška jsme pořádali metodické semináře pro učitele, díky nimž se mimo jiné podařilo rozšířit využití jednotných zadání na školách. Na tyto semináře bychom chtěli navázat formou e-learningového vzdělávání, které bude dostupné pro všechny zájemce a přitom nebude organizačně a finančně tak náročné, jako jsou semináře.

váme ji, ale současná legislativa neumožňuje, aby byla součástí závěrečné zkoušky. Řešíme to tak, že na ní žáci pracují v rámci určitého předmětu a její výsledky pak u závěrečné zkoušky prezentují.

Stihnete to všechno připravit do školního roku 2014/15?

Jelikož proces legislativní úpravy trvá velmi dlouho, budeme mít opravdu hodně práce. Během dvouletého projektu musíme připravit nové závěrečné zkoušky tak dobře, aby mohla být včas schválena změna zákona i prováděcí předpisy.

Ptala se Alena Nová

PÍSEMNÉ ZKOUŠKY SE BUDOU SKLÁDAT NA POČÍTAČI

Během projektu NZZ 2 proběhne inovace informačního systému, který bude rozšířen o řadu aplikací. Ty umožní jeho nové

ilustrační foto

funkce, jako je generování témat písemné zkoušky přímo pro jednotlivé žáky či e-learningové vzdělávání. Autoři a editoři jednotných zadání budou nadále používat aplikaci Tvůrce témat. Přitom každé vytvořené téma je zpracováno v předem připravené šabloně a před zařazením do databanky musí být posouzeno odborníkem z praxe, projít obsahovou a jazykovou korekturou a nakonec je schváleno editorem. Písemná zkouška by nově mohla vypadat tak, že si žák sedne k počítači a sám si vygeneruje téma zkoušky podle algoritmu, který bude předem připraven. Aby zkoušky měly rovnocennou úroveň,

musí být proporcionálně pokryty i oblasti, z nichž se jednotlivá témata skládají. Budou-li si tímto způsobem žáci generovat svá zadání, nebude možné výběr témat nijak ovlivňovat ani vyrazit obsah zkoušky. „Systém pro písemnou zkoušku bude nastaven tak, aby si škola mohla vybrat, zdali budou žáci písemnou zkoušku realizovat na počítači, nebo ji budou jako doposud psát na papír,“ říká zástupce manažerky projektu Libor Berný a dodává, že zájem škol o elektronickou formu písemné zkoušky stoupá spolu s tím, jak se z kvalitně vybavení počítačových učeben.

Zoja Franklová

NOVÉ ZÁVĚREČNÉ ZKOUŠKY PREZENTUJÍ, CO VŠECHNO ŽÁCI DOKÁŽOU

V rámci projektu Nová závěrečná zkouška (NZZ), realizovaného od dubna 2009 do března 2012, se podařilo vytvořit databanku jednotných zadání pro obory vzdělání s výučním listem. Na její tvorbě se podíleli odborníci ze škol i z řad zaměstnavatelů, jednotné zadání je tak pro školy zárukou, že u žáků ověří znalosti a dovednosti plně odpovídající potřebám praxe.

Skládání nových závěrečných zkoušek je dobrovolné, ve školním roce 2010/11 využilo jednotné zadání alespoň v jednom ze svých oborů 76 % škol s učebními obory kategorie H a 28 % škol s obory kategorie E, v nichž se připravují zejména žáci se speciálními vzdělávacími potřebami.

Jedním z hlavních přínosů reformy závěrečných zkoušek je možnost porovnat výsledky žáků stejného oboru na různých školách v republice. „Chceme-li hodnotit výsledky vzdělávání, neobejdeme se bez objektivních údajů. Nové závěrečné zkoušky jsou srovnatelné na národní úrovni, čímž přispívají ke zvýšení kvality vzdělávání i ke zvýšení informovanosti o jeho kvalitě,“ uvedl Jaromír Coufalík z Národního vzdělávacího fondu. V autorových týmech na tvorbu jednotných zadání působili ředitelé a učitelé odborných škol i zástupci zaměstnavatelů delegovaní Hospodářskou komorou ČR. Jejich činnost koordinovali odborníci z Národního

ústavu pro vzdělávání nebo samotní pedagogové, kteří měli s tvorbou jednotných zadání zkušenosti. „Tvorbě jednotných zadání pro školní rok 2010/11 se věnovalo na 500 odborníků ze škol a praxe, kteří připravili celkem 110 jednotných zadání pro

129 oborů vzdělání kategorie H a 25 oborů kategorie E,“ shrnula hlavní manažerka projektu Dana Kočková. Jednotná zadání se každým rokem vyvíjela s ohledem na připomínky škol a stanoviska odborníků z praxe, které se vyhodnocovaly a předávaly autorským týmům. „Možnost ovlivnit podobu jednotného zadání mají jak školy, které se účastní jeho tvorby, tak školy, které ho jenom používají při závěrečných zkouškách a pak odpovídají v dotazníkovém šetření,“ vysvětlila Dana Kočková.

Jednotná zadání i v oborech kategorie E

Ve školním roce 2010/11 se jednotná zadání poprvé vytvářela i v oborech vzdělání s výučním listem kategorie E, v nichž je nižší podíl teoretického vyučování a klade se důraz na praktickou složku přípravy. Ve srovnání s obory kategorie H jsou zde témata závěrečné zkoušky koncipována jednodušeji, snazší jsou také testy v písemné části zkoušky. Zjednodušeny jsou i otázky z obecného přehledu ze světa práce, zaměřují se hlavně na orientaci v hledání zaměstnání, komunikaci se zaměstnavatelem nebo finanční gramotnost.

V oborech kategorie E se ve školním roce 2010/11 vzdělávalo celkem 14 519 žáků, z toho 68,2 % tvořili žáci se speciálními vzdělávacími potřebami. „Naším hlavním úkolem je vybavit žáky základní úrovní znalostí a dovedností – aby dostali výuční list a byli zaměstnatelní. Nikdy z nich nebudou mistři v oboru, ale potřebují perspektivu pro život,“ vysvětlila Romana Jezberová z NÚV.

Podle ředitele SOU Hubálov Miroslava Kolomazníka je učňovská zkouška pro žáky oborů kategorie E často prvním životním úspěchem. „Závěrečná zkouška není hledáním toho, co žák neumí. Naopak musí vyzdvihnout, co všechno je žák schopen dokázat,“ zdůraznil Miroslav Kolomazník.

Papírování omezené na minimum

Nová závěrečná zkouška je svým významem srovnatelná s novou maturitou, na rozdíl od ní však nebyla vytvořena anonymními autory na základě požadavku „shora“. „Tým autorů nové závěrečné zkoušky šel jinou cestou. Zástupci škol a zaměstnavatelů se dohodli, jak dobrovolně začlenit jejich poznatky do jednotných zadání,“ přiblížil ředitel Odboru vzdělávací soustavy MŠMT Jaromír Krejčí.

Zcela jinou formu má i distribuce zadání závěrečných zkoušek. V rámci projektu vznikl informační systém, v němž se jednotná zadání vytvářejí, a vždy v březnu se jejich aktuální verze zpřístupňuje školám. Každá škola má možnost si prohlédnout jednotná zadání pro obory, které vyučuje, a rozhodnout se, zdali jednotné zadání nebo jeho část v některém ze svých oborů využije.

Jaromír Krejčí na závěrečné konferenci projektu ocenil, že zkouška nezatěžuje školy přílišnou administrativou a její fungování bude udržitelné i do budoucna. „Jsem velmi rád, že se podařilo vytvořit databanku zadání, díky níž budou závěrečné zkoušky po ukončení projektu minimálně náročné na státní rozpočet,“ uvedl ředitel odboru MŠMT.

Nová závěrečná zkouška se vyvíjela s finančním přispěním Evropského sociálního fondu (ESF) od roku 2005, nejprve v rámci projektu Kvalita I, od roku 2009 pod záštitou projektu NZZ. Na projekt Nová závěrečná zkouška bylo vynaloženo celkem 74 milionů korun, z toho 63 milionů poskytl ESF. „Při srovnatelných parametrech přišel projekt NZZ na nesrovnatelně nižší částku než projekt státních maturit,“ konstatoval na závěrečné konferenci projektu předseda Sdružení učňovských zařízení Karel Dvořák.

Státní maturity si podle údajů Nejvyššího kontrolního úřadu zatím vyžádaly celkem 917 milionů korun, z toho 276 miliony přispěla Evropská unie.

Alena Nová

Fotografie: Ukázky prací žáků u praktické zkoušky (z archivu NÚV)

CÍLEM JE ZAŘAZENÍ DO SPOLEČNOSTI

Hlasy, které zpochybňovaly potřebu sjednocení závěrečných zkoušek v oborech kategorie E, nebyly nijak výjimečné. První zkušenosti jsou ale pozitivní. O nich hovoříme s metodičkou projektu Nová závěrečná zkouška Romanou Jezberovou.

Co je specifického na oborech vzdělání kategorie E?

Tyto obory jsou zakončeny výučním listem, mají tedy formálně stejnou úroveň jako obory kategorie H, reálně mají ale jednodušší teoretickou přípravu, důraz se klade na praktickou stránku oboru. Většinou se v nich učí žáci se speciálními vzdělávacími potřebami. Nejsou ale určeny výhradně pro ně, mohou do nich chodit i děti, které nemají žádné znevýhodnění, ale jejich studijní předpoklady

ilustrační foto

jsou nižší, takže jim takto koncipované obory vyhovují. V současnosti je takových žáků asi třetina.

Jak jste tedy připravovali jednotná zadání pro obory kategorie E?

Napřed jsme si kladli otázku, co vlastně žáci „éčkových“ oborů potřebují a jestli jsou jednotná zadání pro tyto obory vůbec vhodná. Konzultovali jsme to s učiteli a ti se přikláněli k názoru, že by jednotná zadání měla vzniknout. Přitom by ale měla být připravena tak, aby nebyla potlačena role učitelů. Ti se žáky pracují, znají jejich přednosti i problémy, mohou jim poskytnout individuální pomoc a eliminovat tlak při zkoušce.

Kolik škol využilo jednotné zadání při závěrečných zkouškách?

V minulém školním roce jsme připravili jednotná zadání pro 25 oborů kat. E a moc nás potěšilo, že je využilo 28 % škol s „éčkovými“ obory. Na tom je vidět, že práce na jednotných zadáních měla smysl i v těchto oborech.

V čem jsou tedy jednotná zadání oborů kategorie E specifická?

Tak například do nich nezahrnujeme pokyny pro žáky. Učitelé nás totiž upozornili, že řada žáků má potíže se čtením

delších textů, takže by z pokynů mohli být dezorientovaní. Lepší je, když jim pokyny přetlumočí přímo jejich učitelé – ti použijí takovou formu, která je pro žáky srozumitelná. Rozdíl je i v tom, že zadání oborů E neobsahují samostatnou odbornou práci. Pokud jde o otázky ze světa práce, tak ty jsme zachovali, jenom jsme jim dali jednodušší formu. Žáci těchto oborů mají často potíže při hledání práce, proto je pro ně hodně důležité, když se budou umět orientovat na trhu práce. V jednotném zadání je také poměrně hodně zastoupena oblast BOZP, protože je pro absolventy těchto oborů velmi důležitá. Další rozdíl je v tom, že se při zkouškách pracuje mnohem víc s různými obrázky nebo ukázkami materiálů či rostlin, používají se i různé doplňovačky. Při písemné zkoušce se častěji využívají testy, protože pro mnohé žáky je snazší zaškrtnout správnou odpověď než ji samostatně napsat. Příprava jednotných zadání je tedy hodně náročná, autoři totiž musí najít vhodný způsob, jak vědomosti z dětí „dostat“.

Je možné jednotné zadání v oborech kategorie E upravit podle individuálních problémů žáků?

Závěrečné zkoušky se musí řídit vyhláškou 73/2005 Sb. (ve znění vyhlášky č. 147/2011 Sb.), ale podmínky je možné přizpůsobit podle handicapu žáka. Učitelé se mohou obracet na pedagogicko-psychologické poradny a ve spolupráci s nimi upravit obsah zkoušky vzhledem k diagnóze daného žáka.

Dá se tedy říci, že žáci v oborech kategorie E mají nejenom individuální přípravu, ale také hodnocení je závislé na jejich konkrétních zdravotních podmínkách?

Musíme si uvědomit, že u žáků, kteří mají nějaké specifické problémy, není ve škole hlavním cílem, aby se naučili kvanta vědomostí a dovedností, ale aby se socializovali. I když třeba nejsou schopni obsáhnout celý obor, mohou se naučit aspoň nějakou část a díky tomu jsou zaměstnatelní. Přitom mezi žáky, kteří chodí na obory kat. E, jsou velké rozdíly, někteří zvládnou i poměrně složitý obor z oblasti elektrotechniky. Podle učitelů jsou navíc tyto žáci zaujatější pro výuku ve srovnání se žáky oborů H, mají větší motivaci a váží si toho, že mohou získat výuční list.

Ptala se Zoja Franklová

NEJNOVĚJŠÍ PUBLIKACE PROJEKTU NOVÁ ZÁVĚREČNÁ ZKOUŠKA

Koncepce nové závěrečné zkoušky v oborech středního vzdělání s výučním listem

Jezberová, R. a kol. NÚV, Praha, 2012. 42 s.

Publikace vysvětluje základní rysy koncepce nové závěrečné zkoušky, popisuje strukturu jednotných zadání i proces zpracování témat jednotlivých zkoušek a před-

stavuje nové prvky závěrečné zkoušky, jimiž jsou blok otázek z obecného přehledu ze světa práce a samostatná odborná práce. Publikace rovněž nastiňuje základní podněty vycházející ze širšího kontextu odborného vzdělávání, které ovlivnily koncepci nové závěrečné zkoušky, a informuje o vztahu jednotného zadání ke stávající školské legislativě.

Závěrečná zkouška podle jednotného zadání ve škole. Školní rok 2011/2012.

Jezberová, R. NÚV, Praha, 2012. 25 s.

Příručka uvádí pravidla práce s jednotným zadáním ve školách a vysvětluje postup přípravy a realizace závěrečné zkoušky podle jednotného zadání.

V příloze je uveden přehled otázek ze světa práce pro obory vzdělání kategorie H a E.

Kvalita pro učňovské školství. Nová závěrečná zkouška 2009/12.

Kočková, D. a kol. NÚV, Praha, 2012. 74 s.

Ohlédnutí za třemi roky práce v projektu NZZ je náplní publikace, která vysvětluje koncepci nové závěrečné zkoušky a její přínos pro žáky, školy a zaměstnavatele, vy-

hodnocuje názory škol a odborníků z praxe na jednotná zadání a přináší kompletní seznam pracovníků, kteří se jako členové autorských týmů podíleli na tvorbě jednotných zadání pro školní rok 2011/12.

Nová závěrečná zkouška 2

Magazín národního projektu MŠMT, který má na starosti NÚV, spolufinancuje ho Evropský sociální fond a státní rozpočet ČR.

Vydavatel: NÚV, Weilova 1271/6, Praha 10

Redakce: Zoja Franklová; Alena Nová

Uzávěrka čísla: 25. 4. 2012

Grafika a sazba: Jan Velický